

cau en els dos errors dels quals ens havia previngut amb anterioritat: hi ha una formulació imperativa ètica («Cal...») i, al mateix temps, una deducció del deure a partir de l'ésser (l'acceptació i, àdhuc, l'exaltació, com ja queda dit, de *tota* desigualtat existent).

Igualment, no deixa de resultar estrany que un llibre dedicat al civisme se centri tan obsessivament en l'individu aïllat. Sembla com si la societat s'hagués descompost en les seves parts més simples i, després, hom hagués oblidat de retornar-les a la font de procedència (Galileu diria que Alcoberro, en el seu raonament, ha utilitzat la fase analítica, però ha obviat a la fase sintètica).

Amb aquestes poques línies crec que hom pot intuir que el llibre comentat intenta de donar sortides que s'allunyin del totalitarisme i del dirigisme (al llarg del text, Alcoberro identifica descaradament Socialisme i Gulag), i troba que la forma de fer-ho consisteix a abandonar el debat polític i retrobar la solitud de l'home (és, com si diguéssin, llençar la tovallola al primer assalt). Tanmateix sembla que no hi ha malícia en aquest assaig. Potser, si se'm permet de dir-ho, l'escrit traspua una mica d'ingenuïtat: segurament hom hi intenta de donar respostes al desencís, que siguin més originals que les altres. Per tot això, hom pot coincidir amb l'autor quan afirma que es tracta «d'una primera aproximació al tema amb ànim de suscitar debat». Ni més ni menys.

Josep M.ª Vilajosana

Lluís SALA-MOLINS, *Sodoma. A l'alba de la filosofia del dret*, Edicions 62, Col. «Llibres a l'abast» núm. 175, Barcelona 1984, 189 pàgs.

«Sodoma» proposa una reflexió sobre l'omnipresència del poder repressiu en la Filosofia del Dret. L'ofegament de l'individualisme i la impossibilitat del dissens semblen consubstancials a les estructures religioses que manllevan llur

legitimitat a la tradició religiosa, prolongada a través de la política. Església i Estat apareixen en el text com dues formes diferents d'assolir la mateixa finalitat: la submissió de l'individu a un poder suprahumà.

L'autor, professor de Filosofia Política a la Sorbona i estudiós de Llull, denuncia la pervivència en el si dels aparells d'estat, i àdhuc en el cos social, d'una concepció absolutista de les relacions humanes que convergeix en matèria simbòlica, desencarnada, tot allò que toca: «El lloc del teu sojorn és marcat amb tinta morada sobre el mapa dels drets i les normes (...); és a partir d'aquest llindar d'immaterialitat que l'estat t'adora» (p. 11). L'autor considera el totalitarisme consubstancial a totes les formes de poder i fonament últim d'una història en què és negada qualsevol possibilitat de progrés. La paraula, expressió i conseqüència de la llei, ho envolta tot i tot ho domina. I el model de la llei és Sodoma, perquè la seva essència és la destrucció violenta. Sodoma prefigura el destí del Montsegur càtar i de l'extermini de la dissidència arreu.

En la labor d'anorreament de la individualitat, «Déu-no-res i Raó-no-res són equivalents. L'un i l'altre segreguen la sang del dret. L'un i l'altra imposen veneració i culte perquè són u» (p. 142). Aquesta posició nihilista troba la seva resolució en l'individualisme i en la reivindicació de la figura simbòlica d'Hermes, el déu bifront de l'ambigüïtat i de la paradoxa agnòstica. Al lector li toca de demanar-se si la substitució de Prometeu, heroi de la revolta, per Hermes, protector de lladres i comerciants, és un signe dels nostres temps... En general, aquesta «Sodoma» palesa un bon coneixement de la darrera —i més desesperança— filosofia francesa. Hom hi reconeix ressons de Serres (*Iermes, Détachement*); Girard (*Des choses cachées depuis la fondation du monde*) i Lardreu i Jambet (*L'Ange*), que aquí s'amistancen amb Ramon Llull i amb l'inquisidor Nicolau Eimeric. En qualsevol cas, ens troben amb una excel·lent adaptació al català dels tòpics

de la «nouvelle philosophie», presentats apassionadament.

Ramon Alcoberro

Angel CASTIÑEIRA, *Àmbits de la postmodernitat*, Edicions Columna, Barcelona 19.

Cal començar dient que el llibre s'ocupa més de la crisi de la modernitat que no de la postmodernitat. De fet, la major part del llibre és dedicada a aquell tema. En una primera part estudia la «Fenomenologia de la crisi» —que respon a les preguntes: què és una crisi de civilització? i quin és el tipus de crisi que actualment patim? La segona part analitza els diversos àmbits en què es manifesta i s'ha manifestat la crisi. Aquesta segona part és la més extensa i l'autor hi mostra un interès més gran per l'àmbit cívic (l'home com a ciutadà d'una urbs, d'una col·lectivitat de tipus i complexitat mitjans) per sobre dels àmbits personal o polític. Només en la tercera i darrera part l'autor parla de la postmodernitat i adopta una certa perspectiva de futur.

Pel que hem dit sobre l'estructura i el contingut del llibre, hom comprèn que el subtítol «*àmbits de la reconstrucció del subjecte*» reflecteix millor l'interès de l'autor, sobretot si tenim en compte que la característica de l'actual crisi que més el colpeix és la destrucció del subjecte. Però cal remarcar que a l'autor el preocupa especialment no tant l'angoixa personal que hom podria derivar d'aquesta crisi del subjecte, ni tampoc les conseqüències polítiques que hom en pugi extreure, com la nova situació que implica per al ciutadà en relació constant amb altres ciutadans en un mateix espai compartit.

Si la nostra societat actual és una societat cada vegada més concentrada en els nuclis urbans, si Catalunya s'aproxima cada vegada més a la ideal «Catalunya ciutat», llavors cal revaloritzar la meditació centrada en aquest «àmbit» i el nostre autor li dedica el seu màxim esforç. Sembla pensar que la crisi actual

no es dona en l'estricta microcosmos personal ni tampoc en el camp macrocòsmic de la humanitat o dels «grans relats», com en el camp intermedi de l'home en relació amb altres homes en un espai urbà, un espai «polític» en el sentit grec de *polis*. És en aquest àmbit on l'autor troba els principals efectes de la crisi del subjecte i és també en aquest àmbit —intermedi, intersubjectiu i comunitari— on l'autor vol incidir.

Cal dir que l'autor no ha d'ésser confós amb un «postmodern», per la senzilla raó que la seva voluntat no és intal·lar-se en la crisi —actitud majoritària entre els postmoderns— sinó plantar cara a la crisi, intentant —reintentant, podríem dir— una reconstrucció del subjecte. L'autor no adopta mai una actitud d'enterrador dels vells valors «moderns», tampoc no vol embalsamarlos, sinó obrir un camí «d'utopia negativa» —com ell mateix el qualifica— que no renega de vells-bells valors i que reconeix el valor simptomàtic —com a símptoma de la crisi— de la literatura postmoderna.

Els mitjans de què l'autor disposa per a convèncer-nos de la seva tesi són una prosa curosa, un coneixement profund i ben assimilat de la bibliografia socio-política —sobretot hispànica— i una meditació bàsicament sincera. Aquestes virtuts probablement no faran prou estimable el llibre que comentem entre els cercles a la moda. En conjunt, el llibre sembla reflectir una meditació que s'inicià —amb tota seguretat— abans de l'actual explosió postmoderna i que desitjaríem que es prolongués més enllà d'aquesta.

Gonçal Mayos

Francesc NICOLAU, *L'evolucionisme, avui*, Edicions Terra Nostra, Barcelona 1984, 187 pàgs.

El tema de l'evolucionisme biològic és ben actual. Després de l'eufòria dels anys setanta de certs sectors darwinistes,